

En resa til Kolahalvön

Vudjavr utanför Kirovsk

Av Lena Engström och Bertil Otter

*Hemma hos polismästaren
Jevgennij (han i uniform) i
Revda*

INLEDNING

I augusti 1996 genomförde en liten grupp medlemmar i SAGS en resa till Khibiny- och Lovozeromassiven på Kolahalvön för att samla mineral. Dessa fjällområden domineras av alkalina intrusivbergarter med tillhörande pegmatiter, och är kända för sin rikedom på sällsynta mineral. I den södra utkanten av Khibiny finns stora apatitförekomster. Också i apatitmalmnen uppträder pegmatiter. Utförliga beskrivningar av områdets geologi och mineralogi har publicerats på annat håll tidigare och upprepas inte här.

Deltagare i resan var Lena Engström, Björn Karlsson, Bertil Otter, Pekka Paananen, Lars Pihl och Urban Rossäng. («Jag» i texten är Bertil)

PLANERINGEN

I den att åka till Kolahalvön föddes redan 1991, då en god vän från Tyskland varit där och entusiastiskt berättade om de fantastiska mineralförekomsterna han och hans kamrater besökt, men inte förrän jag träffat Alexander från Moskva och luffat med honom i Kazakstan 1993 började planerna ta fastare form. Under vintern och våren -96 tog så våra planer mer konkret form, och snart hade vi blivit ett litet gäng entusiaster som i augusti skulle förverkliga en resa till Kolahalvön.

FÖRBEREDELSENA

Att vara bilturist i Ryssland, och vi hade bestämt oss för att åka i egen bil, lär ju inte vara något enkelt företag, så det var nödvändigt att noggrant planera

resan. Mycket skulle ordnas: visa för oss alla, internationella körkort, särskild fordonsförsäkring, kartor, kontakt med nyckelpersoner, mat och logi (vi skulle ju inte till någon vanlig turistort), vägval, allslags upptänklig utrustning. Hur var det egentligen med tillgången på bensin i Ryssland? Vi hade hört avskräckande berättelser. Därför skulle vi ta med oss ett par stora reservdunkar. Och så behövde vi förstås rysk valuta.

Provantfrågan var kanske den allra viktigaste. En matsedel dag för dag gjordes upp för att vi skulle kunna beräkna minimi-behovet av matvaror. Havregryn, knäckebröd, mjölkpulver, konserver, mängder av ris och makaroner skulle vi ha med oss; potatis skulle Alexander ta med sig. För det kulinariska svarade Lena, som

utlovade torkat älgkött. Vi beräknade två personer per tält och två personer per stormkök. Sk «gåvor» som skulle kunna komma till nytta skulle vi skaffa på Finlandsbåten. Klädelsen var det viktigt att tänka på. Rejälaregenkläder var ett måste, för hela våren och sommaren hade solen lyst med sin frånvaro, och vi visste att det kunde bli kallt och ostadigt där uppe i norr.

AVRESAN

•gde rum söndagen den 4. augusti kl 8.30 med «Sea Wind» från Siljaterminalen i Stockholm.

Sjöresan över till Åbo var behaglig, vädret var vackert, och i taxfreebutiken inhandlade vi alla nödvändigheter. I Åbo tog Pekka och Greta emot oss och redan samma kväll for vi vidare norrut, mot Jyväskylä. Där tog vi in på ett ostädad vandrarhem strax före midnatt. Tidigt nästa morgon gav vi oss iväg, för en lång dagsetapp. Innan vi kom fram till gränsstationen i Vartius, vårt första etappmål, stannade vi i Kuhmo och tankade fullt. Med stigande spänning närmade vi oss den väntande proceduren vid gränspassagen. Av någon anledning var vi inställda på att det skulle ta åtminstone tre timmar, och nog fick vi vänta i kön mot den ryska sidan och iaktta hur man vände ut och in på ett par skåpbilar. Men när vi äntligen efter ca halvannan timme kom fram till den ryska gränsposteringen var tullpersonalen vänlig, om än formell, och hjälpsam. Formaliteterna gick snabbt, och sedan vi också fått hjälp med vägval på kartan och en önskan om lycklig resa, var vi klara på 10-15 minuter.

När vi rullade iväg in i ryska Karelen försvann det allvar som märkbart tyngt oss alla fram till nu, och stämningen i bilen lättade.

Vägen blev dock allt sämre, vilket vi förväntats om vid tullen. Men att den skulle bli så dålig

hade vi inte kunnat föreställa oss. Bitvis var farten endast 20-30 km i timmen på den gropiga och steniga grusvägen. Bebyggelsen var gles här i ödemarken, men en och annan gammal gård eller by passerade vi. Med bilen som tidsmaskin hade vi plötsligt färdats ett århundrade bakåt i tiden.

Efter ca 20 mil på denna usla väg kom vi fram till M18, huvudleden mellan St. Petersburg och Murmansk, och det kändes som en dröm att få svänga upp på denna breda, asfalterade väg. Men också denna väg bjöd på en och annan obehaglig överraskning.

Enligt kartan skulle det finnas en restaurang i byn Pusnoj, där det skulle passa bra att stanna och äta. «Restaurangen» visade sig vara ett långtradarfik, inrymt i en gammal, ombyggd manskapsbod eller järnvägsvagn. Vi åt inte där. Det var otroligt snuski. Inget rinnande vatten fanns, utan en tunna med gult vatten utanför baracken. Vi hade starka misstankar att också de fritt strövande kossorna tog sig en slurk där.

När klockan närmade sig midnatt hittade vi en idyllisk gräsäng alldeles intill vägen, där vi kunde slå upp våra tält, laga en sen middag, och ta en liten, välförtjänt söngfösare.

Vid niotiden följande dag kom vi iväg igen. Framför oss hade vi en lång transportsträcka, och det skulle bli nödvändigt att tanka. Den närmsta bensinpumpen var på kartan belägen i staden Kemj, ca 15 km öster om den stora vägen. Vi chansade på att åka in dit och mötte också en liten tankbil på vägen. Ett gott tecken! Stationen öppnade precis när vi kom kl tio. Vi tankade fullt (för 90 000 rubel), och efter oss växte snabbt en kö fram. Direkt ut till stora vägen bar det igen, för vi hade ingen tid att förlora. Alexander skulle vänta på oss fram till kl 17 denna och följande dag på

Bergmästarämbetet («Murmangeolkom» - murmanskijs geologitjeskijs komitet) i Apatity.

Dit anlände vi kl 16.30 och hittade snabbt fram till «Murmangeolkom», en stor, offentlig byggnad mitt i centrala Apatity. Där träffade vi Alexander, som kommit med tåg ett par dagar tidigare. Han hade omgående satt igång papperskvarnen och påbörjat arbetet med att utverka alla nödvändiga tillstånd och andra handlingar. Tyvärr hade han ett nedslående besked: ingen guide. Trots ihärdiga försök att hitta en annan guide lyckades inte detta. De flesta tjänstemän hade sin semesterperiod nu. Alexander anslöt sig nu till vår grupp, och vi åkte genom Kirovsk för att komma upp till ett fritidsområde inte långt norr om staden. I ett mycket naturskönt område vid den lilla sjön Vudjavr slog vi läger.

Bilen bullrade nu oroväckande mycket, och en titt under den avslöjade att vi hade tappat avgasröret. Så Alexander och jag åkte till en bilverstad som låg mellan Kirovsk och Apatity. Ett sådant avgasrör fanns förstås inte på lager, men mekanikern var inte villrådig. Han plockade fram papper, penna och mätverktyg, kröp under bilen, mätte och ritade. Nästa dag kl 18 skulle jag vara där igen, kom vi överens om. När vi kom tillbaka till lägret hade Lena och Lasse lagat en förträfflig köttgryta. Efter maten for Alexander och jag åter iväg in till Apatity, för att försöka hitta en annan guide som Geolkom rekommenderat. Tyvärr måste han avböja vårt erbjudande att anlita honom, eftersom han skulle arbeta hela dagarna. Ända till midnatt satt vi och pratade och diskuterade mineral och fyndmöjligheter, innan vi återvände till lägret. På vägen dit mitt i natten blev vi stoppade av en polisman som hälsade hövligt och bad att få se körkortet. Han vred och vände på det svenska plastkortet och lämnade tillbaka det,

uppenbarligen tillfreds. Bilen bullrade något, påpekade han, som om vi tappat ljuddämparen. När jag skylldes på de ryska vägarnas beskaffenhet log han och önskade oss godnatt.

DEN 7.

Ytterligare en dag med pappersexercis och formaliteter. Efter frukost åkte Alexander och jag in till Apatity och blev borta nästan hela dagen. De övriga kunde inget annat göra än att vänta i lägret och försöka fördriva tiden, vilket gjordes bl a med en promenad ner till den närbelägna ån, där lite eudialyt hittades. Det var ju för att leta sten vi rest denna långa väg. På Geolkom fick vi utmärkt experthjälp med pappersarbetet av en handläggare vid namn Boris Vasilevitj (- här kom våra «presenter», bestående av cigaretter och öl, till nytta -), och vi kunde få ut Alexanders licens på förmiddagen. Efter middag åkte vi till gruvbolagets huvudkontor och träffade chefsgeologen, som lovade att ordna alla nödvändiga tillstånd för att besöka Koashvagravan. Därmed öppnades alla dörrar för oss.

Vi samlades åter i tätlägret och dryftade planerna för morgondagen. Medan alla utom Urban, som stannade kvar som vaktpost, drog iväg till fots upp till en nerlagd molybdengruva en bit ifrån lägret, for jag iväg till bilverkstaden igen. Komplikationer - avgasröret var inte färdigt. Återigen dundrade jag genom Kirovsk upp till vårt läger. Lasse och Lena lagade till ytterligare en superb måltid, och vi öppnade en flaska vin eller två. Myggorna var påfrestande, och Lena for illa av alla bett.

Nästa dag, den 8., började med morgondopp i den klara, lilla sjön, varpå vi bröt vårt läger, packade in allt i bilen och åkte in till gruvbolagets huvudkontor i Kirovsk.

Chefsgeologen hade förberett nödvändiga tillstånd och passersedel för bilen och oss, så att vi skulle bli insläppta i Koashvagravan, vid foten av Khibiny. Genom gruvområdet går nämligen vägen upp mot Eveslogchorr. Till Koashva var det ca 30 km, och väl inne på gruvområdet besökte vi först av allt säkerhetschefen för instruktioner. Därpå tog de två kvinnliga gruvgeologerna Valja och Raisa emot oss, och medan Alexander och jag gick upp till platschefen, bjöd damerna de övriga på kaffe och kaka. Platschefen var en synnerligen jovialisk och tillmötesgående person, som omgående ringde till intendenten och sa att det skulle ordnas inkvartering åt oss. Intendenten visade sig vara en elegant ung dam, med stor auktoritet. Hon tog kommandot, och nu blev det plötsligt bråttom. Vi hämtade de andra och packade i all hast in oss i bilen, stannade till vid intendentens kontor, och med henne som vägvisare körde vi bort från gruvområdet på en krokig, backig grusväg, avsedd för större fordon. Många nyfikna blickar följde oss och våra förehavanden, ty privatbilar förekom inte inne på gruvområdet. Vägen gick genom skogen och ledde oss efter 20-25 minuter fram till bolagets semesterby, där vi anvisades två stugor. I fyra dagar skulle vi få förfoga över dessa stugor, gratis. Skyndsamt lastade vi ur bilen, för intendenten hade bråttom tillbaka, och vid gruvkontoret väntade Valja och Raisa på oss. Dessa två damer guidade oss så runt i gruvan, och den första anhalten gjordes vid en utsiktsplattform, högt uppe på ena sidan av det jättelika dagbrottet.

Apatitgruvan i Koashva började brytas så sent som på 50-talet, och bryts enbart som dagbrott. När brytningen var som mest omfattande för några år sedan bröt

man ca 85 miljoner ton apatitmalm årligen (vilket är 4 ggr mer än i Kiruna). Apatiten anrikas och bearbetas till fosfatgödning i Apatity. Apatitmalmen genomskätsas av ett stort antal pegmatitkroppar, rika på ffa eudialyt och ägirin. I en del av pegmatiterna uppträder också ett relativt stort antal sällsyntare mineral.

Efter att ha beundrat utsikten över gruvan och fotograferat varandra där uppe på kanten, körde vi på slingrande transportvägar ner till botten av gruvan. Vi kände oss mycket små när vi mötte alla fullastade dumpers på väg upp. På betryggande avstånd från ett monstrum till grävskopa längst ner i gruvan parkerade vi bilen. Tjejerna förde oss runt en stor hög som skopan höll på att tugga sig in i. De ville visa oss vad den senaste sprängsalvan bjudit på. En stor pegmatitkropp hade sprängts, och baksidan av stenhögen var full av pegmatitblock med stora körtlar av frisk, mörkrosa eudialyt, ägirin, lamprofyllit, natrolit, gulbrun titanit (som är mycket vanligt och uppträder i många former), och bäst av allt, massor av alldeles färsk, orangeröd till mörkröd villiumit. Det var rena snabbköpet, och vi var nästan i extas. Det var en fantastisk känsla att äntligen få ge sig ikast med det vi hade kommit hit för, och vilken början! Vädret var strålande också i dag. Temperaturen var mellan 20 och 25 grader. Men vi fick just nu nöja oss med en smakbit, för Valja och Raisa måste hinna med bussen hem kl 17. Detta besök i gruvan var helt oplanerat från vår sida, och när vi nu blev erbjudna att själva åka ner i gruvan på lördag - under fredagen var den stängd pga sprängning - beslutade vi oss utan att tveka för att ändra vårt planerade program.

Vid återkomsten till stugbyn hade «Misja», anläggningens tillsynsman, börjat elda i bastun åt oss. Hans enda sällskap här ute var jycken Filimon, som omedelbart blev kompis med oss alla, särskilt med Björn.

Vid halvsextiden åkte Björn och jag iväg till bilverkstaden, där Volodja monterade det nya avgasröret. Med stor vända framförde han beskedet att reparationen skulle bli dyrare än han angivit tidigare. Chefen ville ha 150 000 rubel, sa han. Detta belopp motsvarar 165 kronor!

Kvällen ägnades åt bastubad och matlagning, och vi konstaterade tre obehagliga saker: Myggsjön gjorde skäl för sitt namn, det var mer mygg inomhus än utomhus, och värmeelementen var kopplade till elspisen.

FREDAG

Direkt efter frukost hämtade vi Raisa vid gruvkontoret och åkte upp till «Vostotjnaja» - den östra delen av brottet. Hon visade oss några pegmatitrika områden, där vi bl a hittade rikligt med lamprofyllit, eudialytkristaller (Pekka hittade en ganska stor kristall), cancrinit och pektolit, fenaksit och delhayelit. Efter ca en timme skjutsade jag Raisa tillbaka till kontoret. Kl 11 kunde vi uppifrån Vostotjnaja se, och höra, när en stor salva sprängdes nere i gruvan. En jätteplym av gråsvart damm och rök steg långsamt upp ur dagbrottet. Från Vostotjnaja vandrade vi upp på fjället Njorkpahk för att ta oss till lorenzenit- och loparitförekomsterna där. Det blev en lång dag på fjället, med strål-lande väder, men med dåligt resultat. De hårt exploaterade förekomsterna var så gott som uttömda. Behållningen av vandrigen var matrasten i grönskan invid en porlande fjällbäck. Lena hittade dock en del små, fina lorenzenit- och eudialytkristaller.

Khibiny. Lägerplatsen vid foten av Eveslogchorr

Nästa dag var också varm och solig, och vi tillbrakte den helt och hållet i Koashva. Under förmiddagen var vi uppe i stenhögarna i Vostotjnaja och letade, och sedan ägnade vi större delen av eftermiddagen åt pegmatiten nere i botten av dagbrottet. Framåt kvällen letade vi oss fram till en utbruten del av gruvan som geologerna visat oss tidigare. Efter gårdagens sprängning var inget sig likt i den delen av brottet, så vi hade vissa svårigheter att hitta rätt.

Men vi hittade bl a fin lomonosovit i lösa block av grov pegmatit. Arfvedsonit i mycket grova kristaller var ganska vanligt i blocken här inne. Tyvärr hann vi inte stanna så länge som vi velat, för vi måste lämna gruvan senast kl 20.

EVESLOGCHORR

Valja skall med oss upp på Eveslogchorr idag, den 11, så vi hämtar henne vid kontoret kl 8. På vägen måste vi korsa ett par mindre vattendrag. Ännu en solig dag blir det, och den värsta vandringen hittills väntar

Samtal med en ung geolog vid fersmanitförekomsten.

oss.

Till att börja med följer vi fjällbäcken uppför den branta ravinen. Här och där försvinner bäcken in under en snöleja. När vi lämnar huvudstigen blir stigningen 20-25 % en stor del av vägen. Vad gör man inte för att komma till världens främsta fyndplats för astrofyllit! Vi passerar ovanför den berömda wadeit- och yuksporitförekomsten, men fortsätter utan att stanna fram till den astrofyllitrika slänten nedanför fjälltoppen. Här finns ett flertal långa diken, som sprängts i pegmatitgångarna, och här finns enorma mängder astrofyllit, i varianter för alla smakriktningar: ljusst gyllenbrun eller brunsvart; i snövit albit; i ljusgrön eller i svart ägirin; som ensorienterade eller kaotiskt spridda singelkristaller; eller som «riktiga» stjärnor. En grupp geologistudenter från Moskva och deras lärare dök senare upp och visade oss ett prospekteringsdike ett par hundra meter längre upp. Där fanns det gott om aenigmatit i finna kristaller och frisk, gul mosandrit. Med välfyllda ryggsäckar påbörjade vi återfärden nerför fjället. Vi valde något olika vägar ner. Lena, Urban och jag valde att gå den kortaste vägen. Det var dumt. Den var nämligen också den brantaste. De

andra var förnuftigare och drog sig ner mot huvudstigen. Men också den vägen var brant, och nästan nere gick Björn omkull och gjorde sig illa.

Sedan vi alla samlats igen, slog vi läger på en liten gräsplåt ett stycke ovanför den lilla fjällsjön. Där, liksom i bäcken, var vattnet kallt! Vi lyckades få ihop nog med torra grenar för att kunna tända en brasa att samlas runt en stund innan det blev dags att krypa ner i sovsäckarna.

MÖTE MED EN STUDENT

Sovmorgon, och strålande väder idag igen. Pekka, Alexander och jag drog iväg upp mot Eveslogchorr igen, för att leta wadeit och yuksporit m m. De övriga bestämde sig för att stanna nere vid den berömda fersmanitförekomsten i slänten ovan bäckmyningen. När vi efter flera timmar kom tillbaka jobbade Lasse, Lena och Björn fortfarande för fullt i slänten. Nästan inget av intresse hade hittats, men då dök det upp en ung kille med liten ryggsäck och mössa. Det visade sig att han talade ganska bra engelska. Han var geologistuderande från Moskva och han visade oss dels hur fersmaniten skulle se ut, dels var vi skulle leta. På en kort stund hittades det flera fina

stuffer. Dessutom köpte vi ett flertal fersmanitstuffer av honom, för vilket han var mycket glad.

På eftermiddagen tog vi farväl av «Misja» och Filimon och lämnade Koashva. Åter i Apatity lastade vi av alla våra stenlådor hemma hos en av damerna på Murmangeolkom, sedan besökte vi först geologiska museet och därefter geologiska institutionens utställning. Där träffade vi vår tilltänkte guide Ruslan Liferovitj, som just återvänt till Apatity och som nu tog oss med hem för att visa vad han hade till försäljning.

Allt hans material var inslaget och nedpackat, och vi fick själva gräva i hans kartonger. Det var rena julafton. Vi handlade ganska mycket. Tursamt nog hade jag med mig en del pegmatitstuffer hemifrån som intresserade honom, så vi gjorde en del byten.

Längtan efter en riktig säng hade nu vuxit sig så stark att vi bestämde oss för att ta in på hotell för en enda natt, så vi åkte ut till «Imandra», två-tre mil utanför Apatity. Men där fick vi tji. Hotellet var redan belagt; dessutom fick vi veta att man måste boka i förväg och ha med sig egna matvaror till köket. Sent var det, och vi var trötta och något irriterade, men vi fick tips om hotell «Russ», en km eller två därifrån, och chansade på ett bättre mottagande där.

Dit tog det endast några minuter, men det stod redan en ung man och öppnade den stora järngrinden åt oss. Hur detta gått till är fortfarande en gåta. Hotellet var enastående, ett stycke kulturhistoria. Den långa uppfarten gick genom en parkliknande skog, och köksträdgården kantades av krukor med exotiska växter, som man tack vare det ovanligt fina vädret kunnat flytta ut från orangeriet(!). Vi fick ett fantastiskt mottagande, måste man säga. Trots den sena timmen - kl var över elva - gjordes fram jordning och dukades det fram kvällsupé åt oss. Cham-

pagne beställdes förstås in, och vi festade till halvtvå på natten. Före maten hann vi göra en rundvandring i hotellet och beskåda festsalen, den stora matsalen, biljardrummet, orangeriet och titta på den lokala konstsamlingen. Anläggningen byggdes på 20-30-talet som basläger åt statsgeologen Fersman, som då höll på med kartering och prospektering här uppe. Det var under denna tid som de stora apatitförekomsterna uppdagades. Under kriget tjänade anläggningen som hemvist åt alla barn som evakuerades från Murmansk.

LOVOZERO

Frukost serverades kl 7.30. Därefter var det dags att betala för sig och bita ihop för ytterligare en lång och händelserik dag. Efter ett kort möte med Boris Vasilevitj på Geolkom på förmiddagen gav vi oss iväg norrut på den ca 25 mil långa vägen till Revda vid Lovozero. När vi närmade oss nickelverket i Montjegorsk såg vi en så dramatisk förändring i omgivningen att vi knappt trodde våra ögon. Förödelsen var chockerande. Naturförstörelsen var här total, och kontrasten till den naturupplevelse vi haft hittills, i Khibiny, var så stark att det kändes som att ha kommit till en främmande värld. Så långt man kunde se bestod «skogarna» av nakna, svarta trädstammar. Vi skyndade vidare, och efter ett par mil hade vi lagt eländet bakom oss. Så småningom tog vi av österut mot Lovozero från huvudvägen. Vägen var ganska bra, och när vi något senare kom fram till ännu ett vägskäl helt utan skyltar blev vi något villrådig, men följde den större vägen. Det var fel. Efter tre km slutade den vid grindarna till en stor militärbas. Vi möttes dock bara av vänliga leenden, och av en lastbilsförare som stannat bredvid oss fick vi väganvisningar. Vi

vände och kom utan vidare incidenter fram till Revda, där vi först av allt provianterade: bröd, vattenmelon och champagne. Eftersom vi saknade licens för att samla mineral i Lovozero var vi tvungna att söka upp Alexanders vän, polischefen. Jevgennij Mikhailovitj visade sig vara en mycket sympatisk, och mineralkunnig, person. Han bjöd in oss på te, bröd och nykokt, varm hjortronsylt. Vi pratade, planerade och köpte en del stuffer. Sen gick det i hisnande fart, med Jevgennij jeep i täten, upp mot Alluaiv och Umbogruvan.

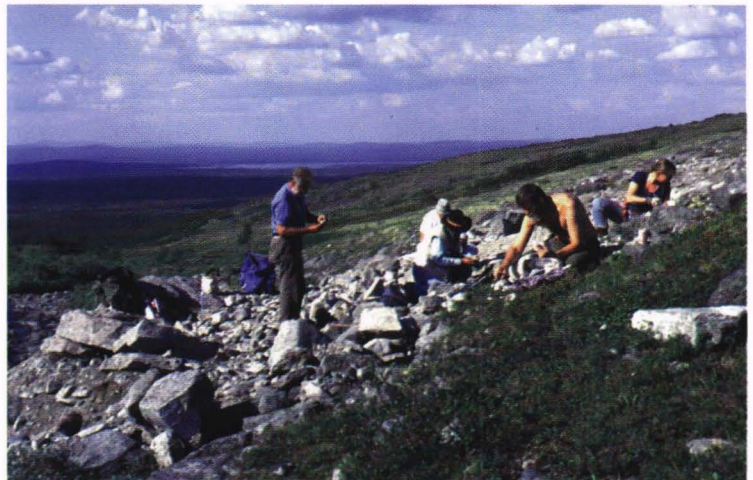
Han växlade några ord med vaken, och vi blev insläppta. Här skildes vi för idag, för han skulle hem. Nästa morgon skulle vi träffas igen.

Umbogruvan, som brutits på REE-mineral, var under avveckling, och mycket varp fanns inte kvar att leta i, men vi hittade i alla fall en del murmanit m m. Gruvförmannen erbjöd sig att ta oss med ner under jord till «Sjkatulka'n», en berömd pegmatitåder, nästa dag. Tyvärr räckte vår tid inte till, då nästa dag var vår sista exkursionsdag och vi skulle upp på Karnasurt. I en mindre skrotstenshög utanför grindarna hittade vi rikligt med

elpidit och lorenzenit. Snart började det dock att skymma och vi måste hitta en lägerplats, vilket vi gjorde i en liten glänta invid en mindre skogsväg. Där slog vi upp våra tält, tände en brasa, åt och drack vin och champagne. Myggorna var vidriga.

KARNASURT

På morgonen var vi tillbaka i Revda för att möta Jevgennij Mikhailovitj, som idag hade rekviererat en jeepförare, en allvarlig ung man som inte inte sa mycket utom när han svor över jeepens växellåda. Vi följde jeepen så långt upp på Karnasurt som vi kunde med VW-bussen. Sedan blev vi skjutsade längre upp på berget i jeepen i två vändor, för den tog bara tre passagerare. Den färden var i sig en äventyrlig upplevelse. När vi lämnade jeepen gick Jevgennij med oss upp på fjället och visade oss vägen till pegmatitförekomsterna. Han stannade en kort stund, innan han återvände. De två första förekomsterna vi besökte var natrolitrika pegmatiter. Vi hittade en del konstiga mineral, som t ex karnasurtit och epistolit. Epididymit och leifit skulle också finnas här; likaså katapleilitkristaller. Tyvärr hade vi inte tid att uppehålla oss någon

Lovozero. Karnasurt i strålände väder

Khibiny. På väg upp till Njorkpahk

längre stund vid varje förekomst. Den tredje skärpningen var i en ussingitpegmatit. Omgående kunde vi konstatera att denna förekomst hade varit välbesökt och var ganska utplockad. Men vi hittade ändå en del sällsyntheter, som steenstrupin, umbozerit, mer epistolit, vuonnemit, nordit, dålig Mn-neptunit m m. Vädret var strålande, och i den varma eftermiddagssolen jobbade vi alla i T-shirt eller med bar överkropp, utom Lasse, som missanpassad efter många års vistelse i Afrika behövde både skjorta och vildmarksväst för att inte frysa.

Efter en lång och intensiv dag anträdde vi framåt kvällen återfärden till Apatity. Vid midnatt stannade vi

Sprängsalva i Koashva. Vy från Vostotjnaja

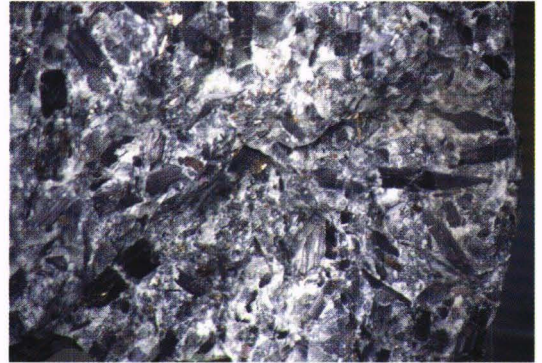
vid Imandrasjöns strand, ett par mil från staden, och slog upp tältet. Det var ingen bra tältplats, men det gällde att ändå få en god sömn, för nästa morgon skulle vi vara i Apatity kl 7 och hämta ut vårt där deponerade bagage.

UPPBROTET

Vattnet i sjön kändes förvånansvärt ljumt när jag tog mitt morgondopp vid sextiden, medan luften var rå och kylig.

Strax före sju var vi i Apatity och lastade snabbt in allt i bilen och körde de två kvarteren till Geolkom, som vi omgäende invaderade och vars stora entréhall vi sedan ockuperade resten av dagen, till en del anställdas

förtret. Den vänliga, men fåordiga, damen i receptionen såg till att vi hela tiden hade te- och kaffevatten. Detta var vår sista dag i Apatity, och den skulle bli hektisk. För nu skulle vi sortera och paketera alla våra stenar i hela och förslutningsbara kartonger. Björn gick ut på stan och letade i sopcontainers efter användbara pappkartonger. Tyvärr blev det nödvändigt att också gallra ut en del sten. Vi hade en hel del ärenden att uträtta och en del «shopping» att göra denna sista dag, men det fick vi göra i skift, eftersom vi inte vågade lämna vår packning obebakad.

Aenigmatit från Eveslogchorr

Boris var till hands hela tiden och hjälpte Alexander och mig med den avslutande pappersexercisen; han ringde till tullmyndigheten och fick anvisningar om hur vi skulle göra för att slippa krängel vid gränspassagen. Tullhandlingar för var och en skulle upprättas, och i dessa skulle specificeras typ av material, vikt och värde, samt antal kolli. Nu uppstod problem nr ett. Hur och var skulle vi väga våra kartonger? Geolkom hade ingen våg. Det hade däremot varuhuset på andra sidan gatan. Så vi lastade in alla kartonger i bilen och körde över gatan. I affären fick vi låna en stor golvvåg att väga vår sten på. När det var gjort, och vikterna noterade (vi hade 14 kolli på tillsammans 360 kg), lastade vi in allt i bilen igen och körde över gatan. Alexander och

jag återupptog blankettarbetet. Med hjälp av en värderingslista som Geolkom tillhandahöll kunde vi räkna ut den tulltaxa vi skulle betala. När det var gjort skyndade vi till postbankskontoret för att betala de 65 tusen rubel som staten skulle ha. Inte förrän vi hade kvitto på att betalningen var gjord kunde vi få våra sigill att försegla lådorna med. Och nu uppstod problem nr två. Vi hade ingen tejp att försegla med, och sådan fanns inte heller på Geolkom. Efter mer än två och en halv timme var Lena och Urban tillbaka med en kasse full av stora tejprollar. De hade varit på väg att ge upp sökandet när de till sist i en oansenlig butik inne i en gränd fick en jackpv stora tejprollar. De hade varit på väg att ge upp sökandet när de tiv stora tejprollar. De hade varit på väg att ge upp sökandv stora tejprollar. De hade varit på väg att ge upp sökandet när de till sist i en oansenlig butik inne i en gränd fick en jackpv stora tejprollar. De hade varit på väg att ge upp sökandet när de till sist i en oansenlig butik inne i en gränd fick en jackpv stora tejprollar. De hade varit på väg att ge upp sökandet när de till sist i en oansenligv stora tejprollar. De hade varit på uppställning för fotografering, och sedan bar det iväg till restaurang «Ametist» för att med en välförtjänt festmåltid avsluta en strapatsrik, men också synnerligen upplevelserik, resa.

Vid åttatiden körde jag en mycket trött och sliten Alexander till järnvägsstationen för hans hemresa till Moskva.

HEMFÄRDEN

Tungt lastade lämnade vi Apatity bakom oss oss styrde söderut. Vi sa inte så mycket, och sin vana trogen sov Pekka ganska snart sin bullriga sömn. Då och då vaknade han och undrade om vi inte skulle äta vattenmelon som han köpt på torget. I bilen hade han dessutom

ett outtömligt förråd av jordnötter, till vilka han halsade rysk champagne. Våra invändningar avfärdades enkelt med: «Varför skall man inte dricka champagne när det inte kostar mer än mineralvatten?» Vi var svarslösa.

Lasse och jag turades om att köra, och framåt sena kvällen stannade vi vid en rastplats med vattenkälla en bit in i skogen för att fylla vår vattendunk. Men där var så snuskigt att vi vände om utan vatten och slaktade istället äntligen Pekkass melon. Vi körde och körde, nästan utan uppehåll. Klockan två orkade vi inte köra längre, utan stannade för att få några timmars sömn. Vid femtiden fortsatte färden, och en halvtimme senare stannade vi där vägen korsade en å för att fräscha upp oss lite och äta en spartansk frukost.

Framför oss hade vi fortfarande en lång transportsträcka, och vi gjorde få uppehåll. Så småningom kom vi till vägskalet där vi tog av västerut mot Kostamus. Nu hade vi den sämsta vägbiten kvar. Men till vår lättnad och förvåning hade den nya vägsträckningen öppnats, och vi fick nöjet att åka på en alldeles nyasfalterad, fin väg.

Vid middagstid tog vi av in på en skogsväg och stannade intill en större ängsmark, där Lasse och Lena lagade till vår sista måltid «i fält» under den här resan.

Åter i Kostamus tankade vi fullt och avverkade de sista par milen till gränsstationen. Där möttes vi av igenkännande hälsningar, och vi och vårt ärende togs nu omhand av en civilklädd tulltjänsteman. Han var mycket vänlig och pratsam, och

Koashva. Eudialyt med lamprofyllit och ägirin

bad om ursäkt för att det skulle kunna ta lite tid att klara av vår tullklarering. Han hade nämligen aldrig förut haft ett fall med utförsel av mineral. Det hela var dock ganska fort gjort. Vi behövde

Koashva. Färsk villiaumit

Samling utanför Murmangeolkom före hemfärd. Fr v: Urban, Lena, Alexander (framför Lena), Lasse, Pekka, Björn och Bertil

inte lasta ur bilen, men vi ombads öppna ett antal kartonger. Vi packade upp stuffer och visade, och snart tycktes hela styrkan ha samlats runt vår bil för att betrakta och diskutera mineral. Efter tre-fyra kartonger var det nog och vi kunde stänga igen. Vi tackade varandra, och utväxlade lyckönskningar. Uppehållet i tullen hade tagit en och trekvarts timme; vi hade varit beredda på en mycket värre prövning.

Att åter få dra på på de fina finska vägarna var som en dröm, och dessutom hägrade munkarna i Kuhmo. Så det första vi gjorde när vi kom dit var att besöka cafeteria som vi bekantat oss med på vägen upp. Vi proppade oss fulla med munkar, glass och kaffe. Härligt att vara tillbaka i civilisationen! Och plötsligt såg vi hur helt och rent och snyggt det var överallt. Hur är det möjligt att ett staket genom skogen kan upprätthålla sådana kontraster?

I Kuopio hyrde vi campingstugor och åt pizza på kvällen. Vi passade alla på att ringa efterlängtade telefonsamtal. Jag glömde mitt pass och mina pengar i duschrummet. So what! -

de behövdes inte längre.

I Åbo väntade bastu och iskall öl, varpå Greta trakterade oss med mat och kaffe. Kvällen ägnades sedan helt och hållet åt Pekkas förnämliga mineralsamling, som domineras av fynd från finska förekomster. Här finns enastående stuffer från ffa Viitaniemi och Haapaluoma. Bara att få se denna samling är värd en resa till Åbo. Vi stannade över natten hos Pekka och Greta, och tidigt nästa morgon, söndagen den 18. augusti, tog vi farväl av varandra. För Pekka var den äventyrliga utflykten till Kola slut, för oss övriga återstod en lugn och behaglig båtresa hem till Stockholm.

NÅGRA SLUTORD

«Tid är pengar» är för den gemene ryssen ett meningslöst ordspråk, vilket tydligt kom till uttryck i den generositet och oegennyttan som mötte oss under vår vistelse i det stora grannlandet. Många är de som förtjänar ett mycket större tack än vi kom för oss att visa, som t ex Boris på Geolkom, chefsgeologen i Apatity, gruvchefen och hans geologer Raisa och Valja i Koashva,

bilmekanikern Volodja och den entusiastiske polischefen Jevgennij i Revda. Men framförallt vill jag tacka Alexander, som utan annan ersättning en täckning av sina utgifter offrade så mycket tid och omsorg åt att göra denna resa möjlig för oss.

Ett särskilt tack skall också våra förträffliga «kockar» Lasse och Lena ha. Trots primitiva förhållanden gjorde de det dagliga huvudmålet till en fest.

Skulle vi kunna tänka oss att göra om en sådan resa? Ja, under förutsättning att en mineralogiskt kunnig guide finns med. För trots att vi besökte ett flertal mineralrika förekomster, åkte vi därifrån med ryggsäckarna fulla av mest vanliga eller vackra mineral. De rara mineralen fick vi köpa.

Till den som kanske har planer på att åka till Kola för att samla mineral vill jag ge rådet: sätt planerna i verket så fort som möjligt. Gruvdriften håller nämligen på att trappas ner, och en intensiv exploatering av de kända pegmatitförekomsterna håller på att utarma dem. Om denna trend fortsätter kommer tillgången på mineral av samlarvärde snabbt att minska.

Så - gör som vi, åk till Kola och få en oförglömlig natur- och kulturupplevelse.